

Kvennablaðið kost-
ar 3 kr. innanlands
erlendis kr. 5 60
(90 cent vestan-
hafs) $\frac{2}{3}$ verðsins
borgist fyrirfram, en
 $\frac{2}{3}$ fyrir 15. júlí.

Kvennablaðið.

Úppögn skrifleg
bundin við ára-
mót, ógild nema
komin sé til á-
get. fyrir 1. okt.
og kaupandi haf
borgað að fullu.

23. ár.

Reykjavík, 15. júlí 1917.

N. 6.

Kvennafundurinn.

Að tilhlutun Kvenréttindafélags Íslands var almennur kvennafundur haldinn í Bårubúð laugardaginn 7. júlí 1917.

Hátt á þriðja hundrað konur sóttu fundinn.

Fundarstjóri var kosin frú Guðrún Bjarnadóttir.

Skrifari Fjóla Stefáns.

Frú Briet Bjarnhéðinsdóttir tók fyrst til máls og talaði um skipun dýrtíðarnefnda. Áleit hún konur að minsta kosti jafnhæfar karlmönnum til að sitja í verðlagsnefnd, matarnefnd og húsaleigunefnd. Fanst ekki að landsstjórn og bæjarstjórn hafa gert rétt í því, þá er hún skipaði í þessar nefndir, að ganga algerlega fram hjá konum. Í samskonar nefndum erlendis ættu konur alstaðar sæti.

Þá er málið hafði verið nokkuð rætt, var svohljóðandi tillaga borin upp frá B. Bjarnhéðinsdóttur.

»Fundurinn mótmælir þeirri ráðstöfun landsstjórnar og bæjarstjórnar að ganga fram hjá konum við skipun dýrtíðarnefnda, og skorar á þessi stjórnarvöld að bæta tveimur konum við í verðlagsnefnd, matarnefnd og húsaleigunefnd hverja fyrir sig. Sömuleiðis að verði fleiri nefndir skipaðar í dýrtíðarmálum þá verði þær hlutfallslega jafnt skipaðar konum sem körlum».

Var tillagan samþykkt með öllum greiddum atkvæðum.

Þá tók til máls frú Guðrún Pétursdóttir og talaði hún aðalega um eldsneyti bæjarbúa. Fanst henni réttara að hafa tvenskonar verð á gasinu, og að bæjarbúum mundi ekki önnur dýrtíðarhjálpa koma betur en að hvert heimili fengi ákveðinn skamt af gasi fyrir lægra verð, en nú hefði verið sett á það. En það sem eytt væri fram yfir skamtinn væri svo borgað með tvöföldu gjaldi, og mundi þetta áreiðanlega verða til þess að gasið yrði meira sparað. Frúin vildi láta borgarstjóra sjá um smíði á modkössum af mismunandi stærð, og fá konur til að kenna fólki að nota þá og útbúa. Þótti henni borgarstjóri ekki hafa tekið þessu með nógu mikilli alvöru. Eftir nokkrar umræður var svohljóðandi till. borin upp:

»Fundurinn skorar á bæjarstjórn að breyta

gasverðinu þannig, að það verði tvenskonar. Hvert heimili fái ákveðinn teningsmetrafjölda fyrir lægra verð en nú er, en svo verði tekið tvöfalt gjald fyrir fyrir það sem notað er fram yfir það. Sömuleiðis að láta smíða modkassa af hæfilegri stærð og láta leiðbeina fólki bæði með að útbúa þá og nota.

Einnig óskar fundurinn að bæjarstjórnin geri ráðstafanir til að Reykvikingar fái sem mest af Tjörneskolunum».

Tillagan var samþykkt með öllum greiddum atkvæðum.

Enn fremur talaði frú Guðrún Pétursdóttir um almennings eldhús; sagði hún að ekkert væri líklegra eftir núverandi útliti en að að því ræki að taka þyrfti upp þá sparnaðaraðferð að elda sameiginlega. En því miður myndi skorta næga þekkingu í þeim efnum, og væri æskilegt að dugleg kenslukona væri send utan til að læra af reynslu nágrannapjóðanna.

Um málið urðu miklar umræður og tóku þessar konur til máls: Frú B. Bjarnhéðinsdóttir, frú Kr. Simonarson, frú Guðrún Lárusdóttir, frú Jóna Sigurjónsdóttir, frú Guðrún Jónsdóttir, frú Guðfinna Þorvaldsdóttir og frk. Hólmfríður Árnadóttir. Að endingu var borin upp svo hljóðandi tillaga og var hún samþykkt en mætti þó löluverðri mótsþyrnu:

»Fundurinn skorar á alþingi að fá hæfa konu, helst lærða hússtjórnarkenslukonu, til að fara til útlanda og kynna sér fyrirkomulag á sameldhúsum og öðrum dýrtíðarráðstöfunum, svo að hún gæti haldið fyrirlestra og gefið fólki leiðbeiningar og síðan staðið fyrir sameldhúsi, ef að tíminn sýndi að þörf væri á því síðar».

Guðrún Bjarnadóttir, fundarstjóri.

Fjóla Stefáns, ritari.

Tillögur þessar, ásamt útdrætti af fundargerðinni og greinagerð fyrir þessu máli, sendi stjórn K. R. F. Í. stjórnarráðinu og bæjarstjórninni ásamt áskorun um að taka þessar tillögur til greina. Ennfremur sendi stjórn K. R. F. Í. bjargráðanefnd Alþingis erindi um að hlutast til um að skipað yrði sérstök nefnd sem í ættu sæti færar húsmæður eða hússtjórnarkenslukonur og sérfróðir karlmenn, sem stjórnarráðið og dýrtíðarnefndirnar gætu borið sig saman við um alt er heimillin snerti.

Verndun barna.

Kvenréttindafélag Íslands, sem er eitt af félögum þeim á Norðurlöndum, sem bundu með sér bandalag síðastliðið haust, hefir nú sent Alþingi eftirfylgjandi erindi, um að breyta barnalöggjöfinni og að þingið hlutist til um að landsstjórnin undirbúi það mál fyrir næsta alþingi. Flutningsmenn þessa máls á alþingi eru þeir þingmennirnir Einar Arnórsson og Gísli Sveinsson. Hafa þeir gert tillöguna viðtækari að því leyti að þeir vilja einnig fá hjónabandslöggjöfina tekna með, að minsta kosti kaflann um hjónaskilnaðinn.

Vér konur megum vera ánægðar með að hafa fengið svo góða flutningsmenn að þessu máli eins og þessir tveir þingmenn eru, og vonum að þeir sjái um, að það verði hvorki svæft né geymt um óákveðinn tíma, heldur verði það rækilega undirbúið af stjórninni og tekið svo fyrir til meðferðar og gagngerðrar endurskoðunar á næsta þingi.

»Það er alkunnugt, að nú um nokkur ár, hafa landsstjórnir og löggjafarþing Norðurlanda haft gagngerðar breytingar á hjónabands- og barnalöggjöfinni til meðferðar. Þau hafa því í sameiningu sett sameiginlega lögfræðislega nefnd frá öllum þessum þremur löndum, skipaða konum og körlum, til að rannsaka og athuga þessi vandamál. Á tillögum þessarar nefndar hafa svo hinar sérstöku lögfræðislegu nefndir í hverju þessara ríkja, byggt breytingartillögurnar, sem gerðar hafa verið á þessum lögum, og lagðar hafa verið fyrir löggjafarþingin í frumvarpsformi. Um þessi frumvörp hafa síðan landsstjórnirnar óskað umsagnar ýmsra kvenréttindafélaga bæði í Noregi og Danmörku, og þar með víðurkent hinn ómótmælanlega rétt kvenna, að leggja fram sínar tillögur, þegar um uppeldi og velferð þeirra sjálfra og barnanna væri að ræða.

Kvenréttindafélag Íslands hefir frá fyrstu stofnun álitid þessi mál vera einkum þau mál, sem konum bæri nauðsyn til fyrst og fremst að fá breytt í réttlátari og frjálslegri átt. Það hafði fyrir nokkrum árum gert ráðstöfun til að þessu máli yrði hreyft á Alþingi og fengið flutningsmann að því, en af sérstökum ástæðum (vegna anna Alþingis) fórst það fyrir.

Því miður eigum vér íslensku konurnar ekki enn þá neina færa löglærða konu, sem geti skýrt þessi mál og flutt þau frá vorri hendi. En þrátt fyrir það, hafa konur fylgst það með, í umræðum þeim, sem orðið hafa um þau í nágrannalöndunum, og af allri hinni sorglegu og löngu reynslu um hve allsendis óhæfilegt og ranglátt margt í þessari löggjöf er, sem vér verðum ennþá að búa við, að þeim er öllum ljóst, að þau þurfi hinna gagngerðustu umbóta við, og að þau séu orðin á eftir tímanum í mörgum mikilsverðum atriðum. Sér í lagi viljum vér taka fram barnalöggjöfina og þá einkum lögin um óskilgetin börn, réttindi þeirra og alla afstöðu þeirra og mæðra þeirra, og þau lög sem standa í sambandi við þau.

Vér erum þess fullvissar að flestar íslenskar konur og karlar munu oss sammála um það, að þessi löggjöf ætti svo mikið sem unt væri að vernda óskilgetnu börnin, sem standa oflast svo miklu ver að vígi með öll lífsskilyrði, þar sem sjaldnast nokkur heimili standa þeim opin til verndar, og alloft að foreldrarnir hvorki geta né vilja annast um uppeldi þeirra. Þessi raunalegu örlög, sem óskilgetnum börnum eru ósjálfráð, ættu lögin svo mikið sem unt væri að milda og bæta, en ekki með sérstökum ákvæðum að búa þeim æfilanga óhamingju og bágingu, eins og hingað til hefir oft átt sér stað.

Kvenréttindafélag Íslands sér ekki betur en að nú sé einmitt hentugur tími til að þessi mál verði einnig hér tekin til athugunar og umbóta, þar sem menn nú geta haft til stuðnings og hliðsjónar tillögur og lagabreytingar nágrannabjóðanna í þessum málum, sem innihalda margar og mjög mikilvægar réttarbætur í þeim frumvörpum, sem öðlast hafa lagagildi eða liggja nú fyrir löggjafarþingunum.

Kvenréttindafélag Íslands leyfir sér því virðingarfyllt að skora á hið háa Alþingi að hlutast til um:

- Að landsstjórnin taki alla barnalöggjöfina, og þá einkum lögin um óskilgetin börn og mæður þeirra, til undirbúnings og breytinga fyrir næsta Alþingi, og leggi fyrir það frumvarp til laga um þessi mál.
- Að með þessum lögum verði óskilgetnum börnum meðal annars, sérstaklega tryggður sami réttur til arfs og nafns föðursins og föðurfrænda og skilgetnum börnum.
- Að þeim sé með lögunum tryggður fullur uppeldiskostnaður frá föðursins hendi með nauðsynlegum þvingunarráðstöfunum, þegar þess þarf með, og að meðlag föðursins með barninu og tillag hans til móðurinnar fyrir og eftir fæðingu barnsins greiðist af opinberu fé, án þess að reiknast fátækra-

styrkur til barnsins eða móðurinnar, ef faðirinn er látinn, eða ekki fær um að greiða það.

Reykjavík, 16. júlí 1917.

Virðingarfylst,

í stjórn Kvenréttindafélags Íslands.

Briet Bjarnhéðinsdóttir.

Guðrún Bjarnadóttir.

Guðfinna Gísladóttir.

Helga Torfason.

Kristín Guðmundsdóttir.

Sigríður Jakobsdóttir.

Verkamannaheimili.

— Búðu betur en þú hefir efni til, borðaðu eins og þú hefir efni til og klæddu þig ver en þú hefir efni til.

Þessar reglur þótt þær séu máské viturlegar, eru ekki fremur hafðar til eftirbreytni en margar aðrar góðar lífsreglur, enda verður líklegast hvað örðugast að fylgja þeim. Allsstaðar er kvartað um húsnæðisleysið, en verst er það þó í stórborgunum, þar er það örðugasta viðfangsefnið fyrir bæjarstjórnirnar.

Reykjavík er í því máli alls ekki á eftir tímanum. Hvergi í nokkurri höfuðborg mun vera jafnmikil húsnæðisvandráði og hér. En líklega er innstreymið hér líka tiltölulega meira, eftir fólksfjölda landsins, en í flestum öðrum löndum.

Við fylgjumst líka algerlega með öðrum þjóðum (að minsta kosti Dönum) að byggja skúra handa húsvilta fólkinu. En okkar skúrar eru auðvitað miklu verri og óvandaðri, því við eigum óhægra með efnið í þá. Og hér er ekkert bygt annað. Hér taka hvorki félög né einstakir iðnaðarmenn sig til að byggja verkamannaheimili, hentugar smáíbúðir handa efna-minna fólkinu. En það gera þó privatmenn og hlutafélög annarstaðar. Það væri því máské ekki fjarri sannu að menn hefðu gaman af að heyra um fyrirkomulag til þess að útvega holla og góða verkamanna-

bústaði, sem hefir verið komið á í Stokk-hólmi nú í síðustu 10—20 árin og alt af færir meira og meira út kviarnar, það hefir orðið vinsælt og lítur út fyrir að verða tekið til eftirbreytni.

Það er hlutafélag sem kallast »Aktiebo-laget Stockholms Arbeterhem«, (hlutafé-lagið Verkmannaheimili Stokkhólms). Auðvitað hafa mörg hlutafélög verið stofnuð í þessum tilgangi, en þetta félag hefir getið sér beztan orðstýr, þótt hafa bezt fyrir-komulag í félagslegu tilliti.

Sálin í þessu fyrirtæki er fröken Agnes Lagerstedt sem áður var kenslukona við alþýðubarnaskóla bæjarins. Hún hafði þá kynst mörgu fátækara fólkinu og öllum þess ástæðum og þá varð hún þess vör hvílik hætta í *siðferðislegu* og *heilbrigðis-legu* tilliti stafaði af húsnæðisleysinu, með sínum þar af leiðandi húsprenslum og óhollum og saggafullum hífýlum, sem varla gátu kallast mannabústaðir. Þessar vandræðaástæður vöktu meðaumkun og áhuga fröken Lagerstedt og löngun til að hjálpa þeim sem máttu þola ilt af þessu húsnæðisleysi. Hún sagði því kennarastöðunni upp til þess að geta gefið sig alla við að bæta eitthvað úr þessu.

Fyrsta verkefni hennar í þessa átt var það að verða umsjónarmaður yfir fátækra-hverfi einu sem Stockholms bæjarfélag átti. Það voru 6 ekki stór hús, öll illa útlit-andi bæði utan og innan og saggafull. Hún settist nú að í einu af þessum húsum, sem ætluð voru fátækustu aumingj-unum í bæjarfélaginu, og svo byrjaði hún á starfi sínu, til að bæta alt ástand leigj-endanna.

Mestu óregluseggjunum og siðspiltustu leigendunum sagði hún upp húsnæðinu, og svo lét hún gera við og endurbæta íbúðir þeirra, sem eftir voru. Hún kom á góðri reglu úti og inni, skreytti garðsvæð-in (hlöðin) sem eru inni í miðri bygging-unni (eins og barnaskólaportið) og lét planta þar tré og blóm, setja þar bekkir o. s. frv. Hún hjálpaði fjölskyld-unum með ráðum og dád, útvegaði þeim

atvinnu og var reiðubúin í öllu að bæta alt ástand þeirra. Með þessu ávann hún sér tiltrú, vináttu og traust þeirra, þvert á móti því, sem vant er með umsjónarmenn leiguhúsa.

Árangurinn af þessu varð sérlega góður með því að nú skifti alveg um, og þetta hverfi, sem áður var annálað fyrir að vera hæli versta skrilsins í borginni, hafði nú að eins heiðarlega og reglusama íbúa. Eftirspurnum að húsunum fjölgaði altaf, þótt þar vantaði mörg þægindi, t. d. vatnsleiðslur, skólpræsi o. s. frv.

Til þess að bæta nú úr skortinum á ódýrum og hollum hýbýlum stofnaði frk. L. árið 1899 hlutafélag með áhugasömu og velviljuðu fólki, til þess að byggja bústaði handa reglusömum og duglegum verkamönnum. Það var kallað »Aktiebolaget Stockholms Arbetarehem«. Meðlimirnir í félaginu voru af öllum stéttum manna, frá efnaðri verkamönnunum og upp að konungsfólkinu. Höfuðstóllinn má vera minnst 100,000 kr., mest 500,000 og skiftist í 500 króna hluti.

Að tilhlutun félagsins voru nú byggð nokkur stór íbúðarhús við Síbyllugötuna og Jungfrugötuna í Stokkhólmi.

Í þessum húsum voru fleiri hundruð smáíbúðir, ællaðar efnaminna fólkinu. Lóðirnar keypti félagið af bænum með mjög góðum borgunarskilmálum, þannig að skuldagreiðslan fer fram með árlegum innborgunum, sem er 4% af öllu innkaupsverðinu þar af 3% rentur og 1% afborgun.

Flestar íbúðirnar í þessum húsum eru 1 stórt herbergi og lítið eldhús, nokkrar eru 2 herbergi og eldhús, svo eru nokkrar íbúðir 1 stórt herbergi með eldunarofni og fæin stök herbergi handa einhleypum, sem leigð eru með húsbúnaði og oflast búa í 3—4 menn. Við bygginguna og útbúnað herbergjanna hefir tvent verið haft aðallega hugfast: að skapa sem vistlegust og þægilegust heimili handa leigendunum, og að lækka leiguna um leið sem unt væri.

Til þess að ná þessu tvöfalda markmiði hafa menn neyðst til að byggja húsin án alls óþarfa skrauts og iburðar, en útbúa þau með öllu því, sem til þæginda og þrifnaðar heyrir, til þess með því að skapa verulega viðkunnanleg og þægileg heimili. Þannig fylgir öllum íbúðunum fataskápur, búr, eldhússkápur, eldiviðarkassi, vatnsleiðsla, skólpleiðsla og suðugas. Þessum björtu, viðkunnanlegu og þægilegu íbúðum fylgir líka hverri fyrir sig litil forstofa út frá sameiginlegum gangi, kjallaraherbergi, og lítið loftgeymsluherbergi. Ennfremur sameiginlegur þvottakjallari fyrir hvert hús, sem fjölskyldurnar skiftast á um, eftir röð, bakarastofa með bakaraofni, og baðherbergi. Leigan er langt fyrir neðan hið alkunna dýra húsaleiguverð í Stokkhólmi. Þannig kostar ein íbúð, sem er tvö stór herbergi og eldhús, með öllum hinum áður nefndu þægindum 340 kr. um árið. Eitt stórt herbergi og eldhús etc. kostar 230 kr. ef að eldhúsið er venjulega stórt (þau eru öll mjög litil miðuð við eldhús hér). Ef það er eldhússkot, sem kallast þar, en þó með vatni og gasi og skáp, þá kostar sú íbúð 160, og herbergi með suðuofni 150 kr. Loks kostar 1 herbergi með húsgögnum 240 kr. um árið. Eins og áður er sagt eru garðsvæði með hverju húsi, sem ælluð hafa verið fyrir leikvelli handa börnunum, sem eru mjög mörg í þessum húsum.

Eftirspurnin eftir þessum íbúðum hefir verið mjög mikil og ætíð pantað upp löngu áður en losnar, því hefir verið unt að velja úr. Til þess að fá inntöku hafa menn þurft að hafa meðmæli húseigenda þeirra, sem leigendurnir hafa áður leigt hjá, vinnuveitanda, verkmeistara o. s. frv. og auk þess hefir umsjónarkonan frk. Lagerstedt sjálf kynt sér heimilin áður og heimsótt þá, til þess að sannfæra um, að fjölskyldan hefði ekki neitt það fólk, sem á einn eða annan hátt gæti haft skaðleg áhrif á grannana. Samningarnir, sem gerðir eru milli hlutafélagsins og leigjendanna

sýna líka vel hvaða anda menn vilja láta vera ríkjandi í verkmannabústöðunum. Leigandinn skuldbindur sig til:

1. Að án leyfis félagsstjórnarinnar taki hann engan vandalausán til að búa með sér í herbergjunum.
2. Að trufla ekki reglusemi, góða siði og þrifnað með ósiðlegu framferði, drykkjuskap, hávaða eða öðrum óspektum.
3. Að sjá um að börn skrifi ekki á vegg eða stiga, rífi veggfóður, klíni, skemmi eða óprýði eignina á neinn hátt. Sömu-leiðis að þau noti ekki forstofur, stiga, bakdyraganga eða stéttir til leika, eða samkomustaða.

Frk. Lagerstedt er umsjónarkona þessara húsa. Hún hefir selt á fót verzlun í einu af þessum húsum, þar sem leigjendurnir geta fengið allar nauðsynjavörur keyptar, jafnvel líka nauðsynlegt efni í hversdagsfót ótilbúin, eða jafnvel tilbúin, handa sér og börnunum. Mjólk og brauð fæst þar einnig og ódýrar kōkur, bollur, vinarbrauð o. s. frv. Allur ágóðinn skiftist á milli viðskiftamannanna, sem eru leigjendurnir, svo þetta er eiginlega samlagsverslun. Matvörurnar eru allar af bestu tegund.

Í þessum húsum, minsta kosti sumum þeirra, er einnig nokkurs konar »Kinder-garten» eða vinnustofa barna. Það er herbergi fyrir smábörn, sem bæði er leikstofa og börnunum einnig kent ýmislegt smávegis, pappa-»slōjd» og að hnōða allra-handa myndir úr leir o. s. frv., byrja að sauma og svo leika sér, syngja o. s. frv. Eru það helst ungar efnaðar stúlkur utan úr bænum sem kenna þetta ókeypis. Þær geta smábörn verkakvenna, sem vinna úti, verið óhult þangað til móðirin kemur heim.

Félagstilfinninguna meðal leigjendanna leitast frk. Lagerstedt við að vekja með því að sjá um reglubundna fundi bæði fyrir eldra fólk og yngra, og á þeim eru svo rædd ýms sameiginleg velferðarmál þeirra og teknar ályktanir um þau. Þessir fundir eru haldnir í sérstökum samkomu-

sal í húsinu, sem til þess er ætlaður af félaginu. Hann er líka notaður sem lestrarsalur, bókasafn, vinnustofa og leikstofa fyrir börn leigjendanna í húsinu á öllum aldri.

Til þess að börn fátækustu leigjendanna geti um lengri tíma á sumrin fengið tækifæri að vera upp í sveit, sér til hressingar, hefir hlutafélagið komið á fót skólaleyfisnýlendu, þar sem 25 börn á hverju sumri fá að vera 10 vikna tíma, sér til heilsu-bótar og styrkingar undir skólann.

Hlutafélagið, sem hefir reiknað sér að eins 4% ágóða af höfuðstólnum, ver þessum ágóða til skólaleyfisins handa börnunum, einungis af áhuga fyrir þessu máli.

Frōken Lagerstedt býr sjálf í tveimur látlausum herbergjum í einu af þessum húsum, mitt á meðal þessa fátæka fólks. Auk þess hefur hún skrifstofu, þar sem allir geta fundið hana og borgað henni gjöld sín, eða leitað ráða til hennar í öllu tilliti. Með sinni næmu þekkingu á mönnum og kringumstæðunum og sínum djúpa skilningi á þörfum þeirra og öllum ástæðum hefir hún náð trausti og hylli þeirra svo þeir skoða hana sem sinn besta vin og ráðgjafa, miklu fremur en umsjónarmann eða húsbónda.

Þess skal getið að ein af útbyggingarástæðunum er sú, ef leigan er ekki greidd um lengri tíma. En það hefir sjaldan komið fyrir.

Hvers vegna

eru konur ekki valdar í dýrtiðarnefndirnar?

Það fyrsta sem konur heyrðust setja út á aðgerðir stjórnarvaldanna í dýrtiðarmálunum, var einmitt þetta: Hvers vegna velur ekki landsstjórn og bæja- og sveitarstjórnir konur með karlmönnum inn í dýrtiðarnefndirnar? — Og hvernig stendur á því að hér í Reykjavík skuli þetta líka algerlega gleymast? — Hér, þar sem eru 12—14 kvenfélög, auk allra annara kvenna

bæjarins. Hér, sem menn skyldu ætla að nægar færar konur mætti finna, til að ráðgast við um þessi mál. Er það ekki kynlegt, að í nefnd, sem kölluð er *matvælanefnd* skuli kosnir karlar einir. En *konurnar*, sem vanastar eru að *skamla matinn*, og eiga það fyrir höndum nú, eins og áður, þær mega hvergi koma þar nærri. Karlmennirnir skipa þeim að eins fyrir: þetta verðið þið að láta ykkur duga til 3 vikna, t. d. 75 kv. af smjörliki handa hverjum manni í allar máltíðir, o. s. frv. og það í kaupstöðum, þar sem viðbit þarf með öllum mat, að heita má.

En því segja þessir menn þá ekki einnig fyrir um hvernig matarhæfið skuli vera til þess að unt sé að komast af með hina tilteknu skammta? Það ættu þeir að gera og geta að sjálsögðu. Fyrst þeir taka að sér að vera einir um matarskamtana, ættu þeir líka að vera einir og sjálfum sér nægir um matreiðsluna.

Já, *hvers vegna* er þessu hagað svona? Það er vegna þess að konurnar hér á landi hafa aldrei haft einurð á að minna karlmennina á að þær ættu að sjálsögðu að vera þeim samhliða hvar sem væri í lifinu. Þær hafa alltaf gleymt að gera sig gildandi þannig að ekki yrði fram hjá þeim gengið. Mörg konan hefir að vísu verið óánægð þegar ráðrikir eiginmenn hafa skamtað þeim öll efni til heimilisins upp í hendurnar, en — þær hafa sjaldnast gert neitt annað en að nöldra um það innan fjöggra veggja heimilisins, en ekki mótmælt því svo kröftuglega í orði og verki að ástandið breytist frá rótum.

Og nú — þegar við höfum nýfengið okkar stjórnarfarslegu réttindi, þegar konur hafa verið með til að velja þá, sem fara með landsins lög og rétt á alþingi, — því mótmæla þær þá ekki allar sem ein, þegar í stað, í hvert sinn, sem gengið var fram hjá konum í þeim málum, sem snerta þeirra ætíð viðurkenda valdsvið: heimilin, sem karlmennirnir segja jafnan að sé þeirra *riki*. Þar séu þær sjálfkjörnir stjórnarar. — þar séu þær drotningar og

gyðjur, sem með veldissprotla húsmóðurinnar stjórnir þaðan öllum heiminum. Því leggja þeir þá ekki kvennanna eigin alrikismál undir þeirra dóm? Eða því dirfast þeir að taka þau út úr sjálfra húsmæðranna eigin höndum án þess að taka þær með sér til ráðagerða, þegar um önnur eins óvenjuvandkvæði er að ræða og nú er?

Því verður þó ekki neitað að á engum bitnar dýrtíðin jafn tilfinnanlega og á húsmæðrunum. Þær eiga nú að ráða fram úr því, hvernig unt sé að komast af með þau fáu og dýru efni, sem við höfum nú ráð á. Þess vegna finst oss að húsmæðurnar, sem hafa svo margvíslega og langa reynslu um heimilisfærslu, matarhæfi og matar kaup, bæði í góðarum og dýrtíð, að þær ættu einmitt allra helzt heima í dýrtíðarnefndunum; þær hafa margar orðið að ráða fyrri fram úr ýmsum vandkvæðum á heimilum sínum, þær munu því nú geta verið karlmönnum góð meðhjálp, ef samvinnan við þær væri einlæg og fullt tillit tekið til þeirra.

Þetta sjá nú líka mjög margir hygnir menn og játa fúslega. Þeir munu yfirleitt fúsir til að taka húsmæðurnar með í samvinnuna. Þessi vinna er og verður sannarlega enginn leikur, heldur bláköld alvara, þar sem er að ræða um hvernig þjóð vor geti staðist þessa neyðartíma. Hingað til höfum vér Íslendingar lítið haft af neyð eða vandræðum að segja. Vér höfum svo að segja baðað í rósum. Nú er alvaran að berja hér líka að dyrum. Og vér erum þess fullvissar að konurnar bæði *vilja* og *geta* lagt fram góðan skerf til þess að hjálpa til bæði með ráðum og dáð að koma oss öllum sem óskemdustum út úr þessum hörmungatímum.

Það er félagstilfinningin sem þarf að vakna og eflast hjá oss konunum. Vér verðum að *finna* að nú, þegar vér höfum fengið full borgaraleg réttindi þá höfum vér líka borgaralegum *skyldum* að gegna. Þess vegna viljum vér ekki sitja hlutlausar hjá, þar sem vér finnum að vér gætum

gert gagn, bæði í orði og verki. Vér erum þjóðfélagsborgarar, samfélagar og samverkamenn karlmanna. Vér viljum taka vörn skerf bæði af réttindum, skyldum, vinnu og ábyrgð. Vér viljum ekki vera hlutlausir áhorfendur, vér viljum vera starfandi meðlimir, við hlið karlmanna bæði á góðu og vondu dögnum.

Barnið.

(Þýtt).

»Da, da« — bablaði barnið og reyndi til að hreyfa sig. En litli líkaminn var of þungur fyrir fæturna, svo hann seig alveg niður á gólfið, og þar sat hún hlæjandi og þaðandi út báðum seitu handleggjunum. Fröken Inga fann einhverja óvanalega hlýju vakna innvortis, sem var alveg ólík þeim láleika, sem hún ætlaði að sýna Önnu. Þetta litla, saklausa barn, með sitt rósráða andlit og mjúku, litlu handleggi — það hreif hana á alveg undrunarverðan hátt. Hún sótti ýmsa smámuni, sem stóðu á hillu inni í salnum, sem hún hélt að barnið mundi hafa gaman af og fékk því þá. Svo fékk hún því litlu postulinsmyndirnar, sem hún sjálf hafði dádast svo mikið að, þegar hún var barn, og síðast settist hún sjálf á gólfið hjá barninu, tók af sér breiða nýja gull-armbandið sitt, og veifaði því í kring. Barnið hljóðaði af aððaun, og hrífsaði þennan glóandi gylta hlut og fór að leika sér alveg hugfangið að því. Þá mundi Inga loks eftir móðurinni: — »Seztu niður Anna, og segðu mér hvernig þér líður núna. Þú ert líklega ekki lengur í vist?« sagði hún vingjarnlega. —

Anna settist gætilega á yzta hornið á stórum og djúpum eikarstól: — »Nei, fröken, það get eg ekki vegna telpunnar. Hver ætti þá að gæta hennar?«

— »Getur þú ekki komið henni fyrir hjá einhverjum og gefið með henni?«

— »Nei, fröken. Ekki fer eg að skilja hana við mig, hvað sem í boði væri. Eg reyni að baslast áfram með hana svo vel sem eg get. Hver veit hvernig aumingjanum litla líði hjá öðrum. Hún er mín einasta ánægja, þótt eg hafi polað mikið hennar vegna. — »Elsa, komdu til mömmu, komdu! — hún rétti út hendurnar eftir barninu, sem hélt dauðahaldi báðum höndum um gylta armbandið, en var þó að bysa við að reisa sig á fætur á gólfinu. — En þegar henni

tókst ekki strax að ná jafnvæginu, þá tók hún unga móðir hana upp og lyfti henni hátt upp yfir höfuðið á sér, setti hana svo ofan á kjöltu sína og fór að gera sér tæpitungu við hana. Telpa hló og bablaði, og þaðandi höndunum út í loftið, en Inga sat enn á gólfinu og horfði á mæðgurnar hýr á svip.

— »Hvað hefir þú nú fyrir stafni, Anna? Hvernig vinnur þú fyrir þér? spurði hún.

— »Eg slétta lín, og svo þvæ eg líka. Eg bý með annari stúlku. Hún hefir böð. Það er bezta stúlka, og svo er hún mjög góð við Elsu, og þykir vænt um hana. Eg skal segja frökeninni, að nú er eg miklu vinnusamari en þegar eg var hérna. Eg hefi svo mikið að gera með því að halda Elsu litlu hreinni og fótum hennar í góðu lagi og svo þjóna sjálfri mér. Matinn sýð eg meðan eg er að slétta lérestin. Í fyrstu hafði eg litið að gera. Eg var svo kvíðandi fyrir því, hvernig mér mundi ganga með telpuna. En þegar eg svo loksins fékk þvottinn herranna, kammerherrans og landshöfðingjans þarna uppi í steinhúsinu, þá fór það að ganga betur. Kammerhertrafrúin kom líka einu sinni til mín og sagði að eg gerði þetta vel. Hún gaf mér líka við og við fót handa Elsu. Og hún mælti með mér við aðra, sem létu mig svo fá vinnu. Nú gengur mér vel, og víst er um það að Elsa er mér til gleði og ánægju, þótt eg hafi grátið mörgum tárum hennar vegna.« —

Fröken Inga hafði staðið upp og sat nú í legubekknun. Henni fanst þetta altsaman undarlegt. Hún mintist Önnu, eins og hún var fyrir tveimur árum. Allir voru þá svo hrifnir af snotru innistúlkunni þeirra, sem jafnan var svo snyrtilega klædd og bar hvíta kappann sinn svo tilhaldslega á vel greidda hárinu sínu. Hún var svo líðleg í hreyfingum og ágæt að ganga um beina í salnum. Grófari verkin féllu henni ekki, og hún kom sér á allan hátt hjá þeim. Nú stóð hún allan daginn við þvottabalann eða við línsterkjuborðið og kvartaði ekkert yfir því. Hárið hennar, sem hún áður gerði hrokkið á hverjum morgni með heitu hrökkjárni, lá nú slétt greitt yfir enninu og niður með vöngunum; hún var líka í svörtum kjól og var orðin alvarleg á svip. Það var slík ástúð og umhyggja í öllu hennar viðmóti við barnið, og hóglátur virðuleiki, sem var algerlega ólíkt hennar fyrra eigingjarna tildri. Enginn feimnissvipur eða skömmustublær. Var þetta þá Önnu bara gleði og hamingja? Þetta, sem annars er vant að hafa fátækt og lítillsvirðingu í för með sér.

— »Og faðir barnsins — hvað gerir hann?« spurði fröken Inga eftir stundarpögn.

— »Eg held hann vinni við sögunarmýlnuna«, svaraði Anna rólega.